ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

2011-2012

ΜΟΝΑΔΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ΜΚΕ)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από Εθνικούς Πόρους

Κοινωνικό κεφάλαιο και επιχειρηματικότητα

ΕΠΙ
ΧΕΙΡ
Η
ΜΑΤΙ
ΚΟ
ΤΗ
ΤΑ

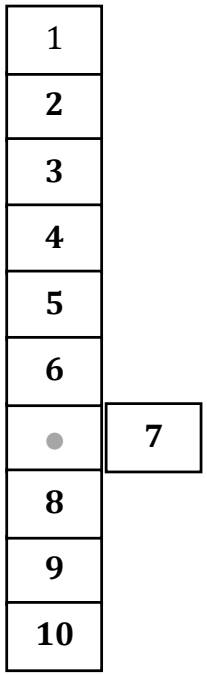

Συγγραφείς_κεφαλαίου

Σωτήρης Χτούρης,
Καθηγητής,
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Αναστασία Ζήση,
Επ. Καθηγήτρια,
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Περιεχόμενα

- Τα χαρακτηριστικά του Κοινωνικού Κεφαλαίου
- Το κοινωνικό κεφάλαιο ως κοινωνικό χαρακτηριστικό μιας περιοχής
- Συλλογική αποτελεσματικότητα - δίκτυα
- Θεωρητικές και μεθοδολογικές αντιπαραθέσεις ως προς τη μέτρηση του κοινωνικού κεφαλαίου
- Το κοινωνικό κεφάλαιο στις οργανώσεις
- Το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο και οι μετασχηματισμοί του σε οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο
- Το κοινωνικό κεφάλαιο ως κοινωνικό πλαίσιο και εργαλείο για την ανάπτυξη της αναδυόμενης επιχειρηματικότητας
- Παραδείγματα έρευνας του Κοινωνικού Κεφαλαίου στην Επιχειρηματικότητα

Εισαγωγή

- Οι κλασσικές ερμηνείες της **επιχειρηματικότητας** από τους κλασσικούς Κοινωνιολόγους Μαρξ, Βέμπερ, και τον Schumpeter συνδέονται με την κοινωνική μεταβολή και το δυναμικό μετασχηματισμό της Κοινωνίας.

- Η συμβολή του Μαρξ σε αυτό τον τομέα έμελε να είναι καθοριστική μέσα από την σύνδεση αυτής της αλλαγής με την **έννοια του κεφαλαίου** (Das Kapital, 1867), και τον καθοριστικό ρόλο της εργασίας στη διαμόρφωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου (1)

Σύμφωνα με τον Bourdieu, το **κοινωνικό κεφάλαιο** είναι μια από τις τρεις μορφές κεφαλαίου (οικονομικό, πολιτισμικό και κοινωνικό) το οποίο ορίζεται ως '*η συσσώρευση των πραγματικών ή των δυνάμει πόρων που συνδέονται με την κατοχή ενός σχετικά μόνιμου δικτύου περισσότερο ή λιγότερο θεσμοθετημένων σχέσεων αμοιβαίας βοήθειας και αναγνώρισης ή με άλλα λόγια η συμμετοχή σε μια ομάδα η οποία εξασφαλίζει στα μέλη της μέσα από το συλλογικά αποκτημένο της κεφάλαιο διαπιστευτήρια που νομιμοποιούν την αξιοποίηση του σε ποικίλες εκφάνσεις της ζωής'* (1986).

Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου (2)

Στην θεώρηση του Coleman '*το κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται από τη λειτουργία του, δεν αποτελεί μια οντότητα αλλά μια ποικιλία διαφορετικών οντοτήτων με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά: περιέχουν κάποιες εκδοχές της κοινωνικής δομής, και διευκολύνουν ορισμένες δράσεις των ατόμων που ανήκουν σ' αυτή τη δομή'* (Coleman, 1990).

Ο Coleman επιχειρηματολογεί υπέρ του ρόλου που παίζει το κοινωνικό κεφάλαιο στη δημιουργία του ανθρώπινου κεφαλαίου (γνώσεις, δεξιότητες, μόρφωση) αναγνωρίζοντας στο πρώτο τρεις βασικές του εκφάνσεις:

α) υποχρεώσεις και προσδοκίες οι οποίες εξαρτώνται από την αξιοπιστία με όρους εμπιστοσύνης του κοινωνικού περιβάλλοντος, β) την ικανότητα ροής της πληροφορίας μέσα από την κοινωνική δομή προκειμένου αυτή να αποτελέσει τη βάση για δράση, και γ) την παρουσία κανόνων (νόρμες) που συνοδεύονται από αποτελεσματικές κυρώσεις.

Το κοινωνικό κεφάλαιο ως κοινωνικό χαρακτηριστικό μιας περιοχής

Με τον Putnam (1995) αναδεικνύεται η μετρήσιμη και η ποσοτική διάσταση του κοινωνικού κεφαλαίου το οποίο προσδιορίζεται ως *οικολογικό* χαρακτηριστικό και αφορά: '*χαρακτηριστικά της κοινωνικής οργάνωσης, όπως δίκτυα, νόρμες και εμπιστοσύνη που διευκολύνουν την συνεργασία και την συλλογική δράση αποβλέποντας στο αμοιβαίο όφελος*'.

Με όρους του Putnam, το **οριζόντιο** και **διαπροσωπικό** σχεσιακό περιεχόμενο του κοινωνικού κεφαλαίου γεννά εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα και μια ετοιμότητα για θετική συλλογική δράση, βασικές προϋποθέσεις για τη λειτουργία της σύγχρονης δημοκρατίας.

Το θετικό κοινωνικό κεφάλαιο

- Το **θετικό κοινωνικό κεφάλαιο** έχει βρεθεί να συνδέεται με χαμηλότερη εγκληματικότητα (Halpern, 2003), καλύτερη υγεία (Wilkinson, 1996), καλύτερη σχολική επίδοση (Coleman, 1988), δικαιότερη κατανομή εισοδήματος (Kawachi και συν., 1997), λιγότερη διαφθορά και αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση (Putnam, 1995), μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία (Cote & Healy, 2001), και τέλος καλύτερους οικονομικούς δείκτες (Fukuyama, 1995).

Κριτική του κοινωνικού κεφαλαίου

- Αρκετοί κοινωνικοί επιστήμονες επεσήμαναν τις αρνητικές όψεις του κοινωνικού κεφαλαίου όπως αν-ιστορικότητα, έλλειμμα πολιτισμικής ευαισθησίας, αποκλεισμός της εξω-ομάδας, περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας και ουσιαστικά δημιουργία μηχανισμών παραγωγής και αναπαραγωγής ανισοτήτων και σχέσεων εξουσίας (Portes, 1998. Portes, 2000. Foley & Edwards, 1999. Portes & Landolt, 2000).

- Οι Foley & Edwards (1999) επιχειρηματολογώντας υπέρ της κριτικής, αντιπροτείνουν ένα **θεωρητικό μοντέλο** για το κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο λαμβάνει υπόψη του τις σχέσεις μεταξύ κοινωνικο-οικονομικής διαστρωμάτωσης, πρόσβασης σε πόρους και διαφοροποιημένης κινητοποίησης τους αναγνωρίζοντας έτσι τη σημασία της άνισης και στρωματοποιημένης πρόσβασης σε πόρους.

Συναινετικές διαστάσεις

- Οι δύο **διαστάσεις του κοινωνικού κεφαλαίου** που εξασφαλίζουν μια σχετική συναίνεση μεταξύ των κοινωνικών επιστημόνων είναι η **σχεσιακή** και η **αξιακή**. Η πρώτη αφορά στα κοινωνικά δίκτυα και τους κοινωνικούς δεσμούς ως οργανωτική προϋπόθεση ή το υπόστρωμα όπου εγκαθίσταται και αναπτύσσεται ή παρεμποδίζεται η συσσώρευση πόρων, το απόθεμα κοινωνικών συμπράξεων.

- Ενώ η δεύτερη αφορά στα ποιοτικά χαρακτηριστικά, τις νόρμες και τις αξίες αυτού του σχεσιακού αποθέματος, όπως αμοιβαιότητα, αλληλεγγύη, εμπιστοσύνη, υποστήριξη διασφαλίζοντας έτσι την ετοιμότητα του για συλλογική δράση με στόχο το αμοιβαίο όφελος και το κοινό καλό.

Συλλογική αποτελεσματικότητα - δίκτυα

Η θεωρητική πρόταση των Lochner και συν. (1999) προτείνει τέσσερις έννοιες ως βασικά συστατικά του κοινωνικού κεφαλαίου:

α) **συλλογική προσδοκία αποτελεσματικότητας** (collective efficacy) η οποία αναφέρεται στο αίσθημα ή την εκτίμηση των μελών μιας ομάδας (Zaccaro και συν., 1995),

β) **το αίσθημα του ανήκειν στην κοινότητα** (psychological sense of community) το οποίο περιλαμβάνει την συμμετοχή (συγκρότηση της κοινωνικής ταυτότητας μέσα από την ιδιότητα μέλους σε μια ομάδα), την αντίληψη επιρροής, (McMillan & Chavis, 1986),

γ) **τη συνοχή σε επίπεδο χωρικής αναφοράς** (neighborhood cohesion) η οποία αναφέρεται στην αντιλαμβανόμενη συναισθηματική και πρακτική υποστήριξη διαθέσιμη από τους πόρους ή τα δίκτυα της γειτονιάς, και

δ) **την ετοιμότητα της κοινότητας για ανταπόκριση** (community competence) σε αιτήματα, απαιτήσεις, προβλήματα με στόχο την ικανοποίηση κοινών συμφερόντων και αναγκών.

Ορισμός κοινωνικού κεφαλαίου

- Για τον Portes (1998) το **κοινωνικό κεφάλαιο** ορίζεται ως *η ικανότητα του ατόμου να διασφαλίσει οφέλη μέσα από την συμμετοχή του σε δίκτυα ή άλλες μορφές δομικής κοινωνικής οργάνωσης* υποστηρίζοντας συνάμα ότι χρειάζεται για να υπάρξει μια διάκριση ανάμεσα στις πηγές και τις επιπτώσεις του κοινωνικού κεφαλαίου.

Θεωρητικές και μεθοδολογικές αντιπαραθέσεις ως προς τη μέτρηση του κοινωνικού κεφαλαίου (1)

- ***Το κοινωνικό κεφάλαιο ως ατομικό ή 'οικολογικό' χαρακτηριστικό:***

  Η '**ατομική**' διάσταση του κοινωνικού κεφαλαίου αντιπαραβάλλεται με την 'συλλογική' όπου η πρώτη αναφέρεται στα προσωπικά δίκτυα ή τις προσωπικές σχέσεις που διαθέτει το άτομο και αποτελούν για αυτό πόρους υποστήριξης, αναγνώρισης και πληροφορίας εξασφαλίζοντας του ιδιωτικό όφελος ενώ η δεύτερη αναφέρεται σε αθροιστικά χαρακτηριστικά δικτυακών σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας, σε ένα μέσο ή μακρο-επίπεδο τα οποία μπορεί με ορισμένες προϋποθέσεις να προάξουν το δημόσιο όφελος.

Θεωρητικές και μεθοδολογικές αντιπαραθέσεις ως προς τη μέτρηση του κοινωνικού κεφαλαίου (2)

- ***Το κοινωνικό κεφάλαιο ως δομικό χαρακτηριστικό ή γνωστική διεργασία:***

Το κοινωνικό κεφάλαιο ως **δομικό** χαρακτηριστικό αναφέρεται στην έκταση και την ένταση των δεσμών ή των σχεσιακών δικτύων. Από την άλλη, το κοινωνικό κεφάλαιο ως **γνωστική** διεργασία αναφέρεται σε προσλήψεις, αντιλήψεις, και εκτιμήσεις υποστήριξης, αμοιβαιότητας, εμπιστοσύνης και κοινών αξιών.

Το κοινωνικό κεφάλαιο στις οργανώσεις

- ***Το κοινωνικό κεφάλαιο ως ανεξάρτητη ή εξαρτημένη μεταβλητή:***

  Η συμμετοχή σε οργανώσεις δεν συσχετίζεται άμεσα με την εμπιστοσύνη (Newton & Norris, 2000) υποδεικνύοντας ότι αυτές οι δύο διαστάσεις είναι **ανεξάρτητες** και επομένως θα πρέπει να μετρηθούν με τρόπο διακριτό.

  Για παράδειγμα, οι Edwards & Foley (1998) προτείνουν ότι η εμπιστοσύνη θα πρέπει να ιδωθεί ως διάσταση του πολιτισμικού κεφαλαίου, και ενδεχομένως ως προϋπόθεση για τη δημιουργία του κοινωνικού κεφαλαίου.

Κοινωνικό κεφάλαιο δεσμών, γεφύρωσης και σύνδεσης

- Οι Szreter & Woolcock (2004) αποπειρώνται την εννοιολογική αποσυμπίεση του όρου προτείνοντας την συγκεκριμένη διάκριση.
- Το κοινωνικό κεφάλαιο **δεσμών** αναφέρεται σε οριζόντιες σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ των μελών μιας δικτυακής κοινότητας (π.χ. κοινότητα μεταναστών),
- το κοινωνικό κεφάλαιο **γεφύρωσης** περιγράφει τις σχέσεις μεταξύ ατόμων με παρόμοιες κατηγοριακές υπαγωγές, και
- το κοινωνικό κεφάλαιο **σύνδεσης** αναφέρεται σε δικτυακές συμπράξεις μεταξύ ομάδων ή φορέων με άνιση εξουσία.

Το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο και οι μετασχηματισμοί του σε οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (1)

- Υπάρχουν διάφορες νεώτερες προσεγγίσεις για το θέμα της μετατροπής του **κοινωνικού** και του **πολιτισμικού** κεφαλαίου σε **οικονομικό** κεφάλαιο, **πολιτισμικό** κεφάλαιο (Svenddsen et al. 2010. Chtouris & Theleritis, 2010. Chtouris et al. 2012) και **ανθρώπινο κεφάλαιο**. Οι μετασχηματισμοί αυτοί παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και την εκδήλωση της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας.

Το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο και οι μετασχηματισμοί του σε οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (2)

- Η μελέτη του θέματος σε Μίκρο επίπεδο δείχνει ότι οι μετασχηματισμοί αυτοί πραγματοποιούνται επιτυχώς κυρίως είτε μέσα από την **παράλληλη ενεργοποίηση τυπικών συστημάτων** [formalized systems](Svenddsen et al., 2010), είτε μέσα από την **άμεση αναφορά σε συγκεκριμένα χωρικά πλαίσια** στα οποία η κοινωνική και συλλογική δράση είναι σε θέση να δημιουργήσει συγκεκριμένες μεταφορές αξίας σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, μέσα σε απτά στοιχεία του χώρου όπως (πλατείες, οικονομικές δραστηριότητες σε συγκεκριμένους χώρους) (Χτούρης & Ζήση, 2012).

Το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο και οι μετασχηματισμοί του σε οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (3)

- Σύμφωνα με το Μπέκερ κατά αναλογία με το **οικονομικό** κεφάλαιο το **ανθρώπινο** κεφάλαιο εμφανίζεται ως μέσο παραγωγής. Η επένδυση στην ατομική εκπαίδευση, την κατάρτιση και τέλος στην ιατρική προστασία των εργαζομένων επιστρέφεται ως απόδοση στην εργασία του.

- Με αυτή την έννοια το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτελεί ένα πρόσθετο κεφαλαιουχικό αγαθό με την διαφορά ότι είναι άμεσα συνδεδεμένο με συγκεκριμένους εργαζόμενους και για τον λόγο αυτό δεν μεταφέρεται όπως το υλικό κεφάλαιο ή το χρηματοοικονομικό κεφάλαιο.

- Όπως οι διάφορες μορφές οικονομικού κεφαλαίου έχουν διαφορετικούς κύκλους μεγέθυνσης έτσι και το ανθρώπινο κεφάλαιο παρουσιάζει μια μακρόχρονη εξέλιξη δια μέσου των διαδοχικών γενεών και για τον λόγο αυτό αποτελεί μία πιο μακρόχρονη επένδυση σε **ατομικό** αλλά κυρίως και σε **κοινωνικό** επίπεδο.

Το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο και οι μετασχηματισμοί του σε οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο (4)

- Ο Coleman (1998) εξέτασε τους τρόπους με τους οποίους το κοινωνικό κεφάλαιο μετασχηματίζεται σε ανθρώπινο κεφάλαιο, υποστηρίζοντας ότι το κοινωνικό υπόβαθρο της οικογένειας και της άμεσης κοινότητας ενός ατόμου εμπεριέχει τρείς διαφορετικούς πόρους:

- **το κοινωνικό,**
- **το ανθρώπινο και**
- **το χρηματικό κεφάλαιο.**

Το κοινωνικό κεφάλαιο ως κοινωνικό πλαίσιο και εργαλείο για την ανάπτυξη της αναδυόμενης επιχειρηματικότητας (1)

Το **Κοινωνικό Κεφάλαιο** αναγνωρίστηκε από την έρευνα ως ζωτικής σημασίας για την **επιχειρηματική διαδικασία** μια και αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο που προσφέρει στον νέο επιχειρηματία πρόσθετο, χρηματικό, οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο που είναι απολύτως απαραίτητο για τη δημιουργία της επιχείρησης και την επιτυχία της (Chandler and Hanks, 1998. Hart et al., 1997).

Το κοινωνικό κεφάλαιο ως κοινωνικό πλαίσιο και εργαλείο για την ανάπτυξη της αναδυόμενης επιχειρηματικότητας (2)

- Το κοινωνικό κεφάλαιο έχει ιδιαίτερη σημασία ως ένα πλαίσιο που διευκολύνει την **ανταλλαγή** (Emerson, 1972), και την **μεταφορά πόρων**, οικονομικών, γνωστικών, εμπειρίας, πληροφοριών, προς τον νέο επιχειρηματία και το οποίο επιτρέπει μέσω αυτή της μεταφοράς να ξεπεραστούν τα υπάρχοντα εμπόδια από υπάρχουσες δομές της αγοράς, ιεραρχίες και περιορισμούς πρόσβασης σε ευκαιρίες (Adler and Kwon, 2002).
- Η μεταφορά αυτή γίνεται μέσα στα **δίκτυα** στα οποία οι αναδυόμενοι επιχειρηματίες διαθέτουν ή αναπτύσσουν δεσμούς διαφορετικής έντασης και λειτουργίας. Τα δίκτυα αυτά δεν έχουν πάντα άμεση σχέση με την επίτευξη ορθολογικών στόχων (Chtouris, 2004) του επιχειρηματία, αλλά ούτε και περιορίζονται μόνο στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας (Burt, 2000).

Παραδείγματα έρευνας του κοινωνικού κεφαλαίου στην επιχειρηματικότητα (1)

- **Διερεύνηση του Κοινωνικού Κεφαλαίου** ως ενός πόρου που είναι ενσωματωμένος σε ατομικά δίκτυα των επιχειρηματιών και που επιτρέπει την ανάπτυξη νέων πρωτοβουλιών, την ανάληψη κινδύνου και την εξασφάλιση πόρων (Lincoln and Miller, 1979).

- **Καταγραφή του Κοινωνικού Κεφαλαίου** ως ενός κοινωνικού χώρου μέσα από το οποίο επιχειρηματίες και αναδυόμενοι επιχειρηματίες μοιράζονται ένα κοινό στιλ ζωής, πληροφορίες και διαδράσεις που επιτρέπουν την διατήρηση ή την ανάπτυξη νέας επιχειρηματικής δραστηριότητας (Kramer, 1991).

Παραδείγματα έρευνας του κοινωνικού κεφαλαίου στην επιχειρηματικότητα (2)

- **Μελέτη του Οικογενειακού Κοινωνικού Κεφαλαίου**, ως πόρου ισχυρών κοινωνικών δεσμών που επιτρέπουν σε νέους να ξεκινήσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα.

- **Ανάλυση του Κοινωνικού Κεφαλαίου** ως παράγοντα διαμόρφωσης ταξικών δομών, μέσα από διαδικασίες ένταξης ή αποκλεισμού από δρώντες που διαθέτουν την ανάλογη κοινωνική θέση στην κοινωνική ιεραρχία, το χρηματικό κεφάλαιο και σχετικά παραγωγικά μέσα (Useem & Karabel 1986).

Μια ολοκληρωμένη επιχειρηματική πολιτική

Στόχοι της επιχειρηματικής πολιτικής:

- Ο συντονισμός μεταξύ των ατόμων
- Η οργάνωση και η διαχείριση των συγκρούσεων
- Η διάχυση της πληροφορίας σε απομακρυσμένες περιοχές
- Μία ολοκληρωμένη επιχειρηματική πολιτική για τις περιφέρειες
- Η επίσπευση της στοιχειοθέτησης κοινοτικής ικανότητας

Μια ολοκληρωμένη επιχειρηματική πολιτική

Για την **εφαρμογή** των παραπάνω στόχων χρειάζεται:

- Εγκατάσταση αναπτυξιακών εταιριών και φορέων διάδοσης πληροφοριών
- Συμμετοχή σε σχήματα επιχειρηματικής ενίσχυσης
- Σχεδιασμό πολιτικής,η οποία είναι περιφερειακά προσανατολισμένη και προσαρμοσμένη σε εσωτερικές και εξωτερικές συνθήκες περιοχών της υπαίθρου ή της περιφέρειας

Εργαλεία άσκησης επιχειρηματικής πολιτικής

- Αναπτυξιακοί νόμοι
- Μ.Μ.Ε
- Προγράμματα της Ε.Ε
- Σχεδιασμός και εκτέλεση αποκεντρωμένης πολιτικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων της περιφέρειας(προώθηση των προϊόντων,εισαγωγή πιστοποίησης και ελέγχου ποιότητας,συγκεκριμένη εκπαίδευση κ.α)
- Δημιουργία και στήριξη επιχειρηματικών δικτύων
- Προώθηση και στήριξη της συνεργασίας στις επιχειρήσεις

Εργαλεία άσκησης επιχειρηματικής πολιτικής

- Διάχυση της πληροφόρησης και στην πρόσβαση σε επιχειρηματική πληροφόρηση και συνεργασία
- Μεταφορά καινοτομίας και τεχνογνωσίας
- Πρόσβαση σε κάθετα δίκτυα προώθησης των προϊόντων και υπηρεσιών
- Ασκηση μακροπρόθεσμης πολιτικής για την βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος στις περιοχές της περιφέρειας
- Εισαγωγή μαθημάτων επιχειρηματικότητας στην εκπαίδευση
- Βελτίωση του σχεδιασμού της κατάρτισης με βάση τις ανάγκες των επιχειρήσεων και όχι με βάση τις δυνατότητες που έχουν οι τοπικοί θεσμοί να προσφέρουν συγκεκριμένο είδος κατάρτισης